

Wim van Beers

Tijd is geldnood

Boekbespreking

Arbeid, tijd en flexibiliteit

Redactie: Aernoud Witteveen, Ton

Korver en Hans Achterhuis

Schiedam: Scriptum, 2004

ISBN: 90 5594 362 2, Prijs: € 24,95

'De maat der dingen gaat met je aan de haal...', aldus een citaat uit de bijdrage van Ida Sabelis aan dit hoogst interessante boek over de invloed en gevolgen van tijd op ons doen en laten. Het was Protagoras die ons vertelde dat de mens de maat der dingen zou zijn. Die maat lijkt nu zoek te raken in de drukke wereld van vandaag. En wij worden meegesleept. We kunnen hoe langer hoe sneller reizen, meer produceren, uitgebreider consumeren en leven en we streven naar steeds meer efficiëntie om dat allemaal te kunnen doen en ondergaan. De keerzijde is dat we in toenemende mate 'problemen van tijd' beleven. Het lijkt ook wel of die problemen groter worden naarmate we meer aan tijdbeheersing doen. Tijdbeheersing is een thema waar geen enkele moderne burger meer aan ontkomt, in ieder geval niet aan de invloeden ervan op de directe wereld om ons heen. We proberen de tijd te *managen*. 'Zoveel te doen,... ik heb nog zoveel te doen...' aldus een popliedje uit de jaren negentig. 'Tijdcompressie' is het gevolg en er hoeft maar weinig te gebeuren of de stress slaat toe. Tijd is iets vanzelfsprekends totdat je het tekort komt. Een van de oorzaken daarvan is dat de meervoudige tijdsdimensies waarin wij mensen 'van huis uit' verkeren – werktijd, rust, tijd voor studie en ontwikkeling, tijd voor

nageslacht en 'de kinderen', tijd voor ontspanning etc. – geleidelijk allemaal onder de dwang zijn komen te verkeren van kloktijd. 'Vrije tijd' en 'privé tijd' zijn ontstaan in het verlengde van arbeidstijd. Arbeidstijd evolueert nu naar de uitkomst van het compromis tussen bedrijfstijd en gezinstijd (een van de vele vormen van flexibilisering).

Kloktijd is zo dominant geworden doordat organisaties in toenemende mate behoefte kregen aan afgestemd handelen. Sinds de eerste industriële revolutie, en misschien al veel eerder is men bezig geweest tijd (van handelen) te synchroniseren. De klok diende daarbij als maatstaf. Anders komt productie niet tot stand, laat staan dat de concurrentie weerstaan kan worden. Karsten, Leopold en Alis spreken in hun bijdrage van de 'metronomische maatschappij'.

Organisaties leggen een eigen tempo en ritme op aan de mensen die er werken. Sneller en beter en tegen minder kosten, dus efficiënter – dat motto lijkt ons hele leven zo langzamerhand te zijn gaan beheersen. Taylorisme, Fordisme en Toyotisme, organisatievormen die proberen het optimale tijdsrendement te verwezenlijken, zijn uitvloeisels hiervan. Tijd is geld, luidde het credo, maar tijd is geldnood heet het tegenwoordig. Elke niet gebruikte minuut is verspilling in de Angelsaksische logica, waar anorexia (efficiëncystreven) en boulimia (overnamedorst) de manieren bij uitstek zijn geworden om meer (geld) binnen minder (tijd) te verdienen. Groei moet, het is immers de meerwaarde waarop 'ingezet' wordt. Je steekt je

geld in goed lopende ondernemingen en doen ze het wat minder, dan in andere. Kapitaal is het makkelijkst en snelst verplaatsbare middel. Je kunt er overal mee opnieuw beginnen, met nieuwe mensen en andere bedrijfsmiddelen. De aandeelhouderseconomie is tijdloos. De verwachte toekomst wordt elke minuut opnieuw verdisconteerd in het heden. Dat brengt mensen tot het nemen van steeds verdergaande risico's, met overtrokken rendementsverwachtingen, overwaarderingen en beursvallen als gevolgen. Zulks staat haaks op de Rijnlandse logica van lange termijn investering in eenzelfde bedrijf. J.J. Voskuil heeft in Het Bureau beschreven hoe deze lange termijn betrokkenheid rendeert door rekening te houden met mensen en hun onderlinge verschillen, waardoor solidariteit en betrokkenheid ontstaat. Maar ook deze insteek legt het loodje legt als de hele wereld gericht is op kapitaal vergaren op korte termijn. Ook jij wilt immers graag rendement van je geld of aandelen zien...

Hoe het zover gekomen is, hoe het op ons uitwerkt en hoe er eventueel anders mee omgegaan kan worden komt allemaal aan bod in dit boek. In dat laatste verband is de uiteenzetting van Ton Korver over de ideeën van de Amerikaanse rechtsfilosoof Dworkin interessant. Het idee is dat enerzijds de overheid zorgt dat mensen niet door omstandigheden belemmerd worden en anderzijds dat mensen zelf de verantwoording nemen voor hun keuzes en de consequenties daarvan niet kunnen afwentelen op de overheid of anderen. Goed uitgewerkt en

getoetst op haalbaarheid. Zouden de sociale partners dit soort ideeën ook ooit betrekken bij hun besprekingen over WAO, WW, AOW en prepensioen?

240 pagina's, over het algemeen zeer toegankelijk en vlot geschreven, soms best pittig. Lees zeker eerst het Woord Vooraf en de Inleiding. Dat geeft niet alleen een goed beeld van wat er allemaal ingebracht wordt, het zal u stimuleren om meer te lezen. Aanrader!